

ivan kožarić

galerija doma omladine,
beograd, 11. 4 — 23. 4. 1966.

ješa denegri

Ako je zadaća kipareva da se svaki put iznova prepušta stalnom iznalaženju oblika, Kožarić bi bio kipar tog dokraja ispunjenog zahtjeva. Doista, teško je u nas naći skulptorsko djelo koje bi se prema svijetu otkrivalo u više različitih a ipak tako cjelovitih stanja: jer, iako u rasponu od ranog »Čovjeka koji sjedi« i »Figure« do posljednjih »Oblika prostora« ne postoji vidljiva morfološka srodnost, ipak postoji u biti neizmijenjen odnos prema samom n a č i n u na koji se oblik rađa pod rukom kiparevom. Kožariću je strana svaka analitičnost koja bi se zasnivala na ispitivanju materijalnog bitka jedne forme: on ne provodi proces redukcije izabranog predmetnog modela niti se zaustavlja na onim osobinama stvari koje same po sebi mogu imati moć taktilne senzacije. Izrazito neretoričan i gotovo elementaran u svojoj jednostavnosti, Kožarićev oblik nastaje, rekao bih, u jednoj slutnji, u jednom sretnom času lucidnosti duha, ponekad možda i u jednom izlivu suspregnute i u stvari neodređene inspiracije, te ako bi se u skulptorskom postupku moglo govoriti, s obzirom na sâm karakter i zakonitosti oblikovanja materijala, o jednom metodu »psihičkog automatizma«, Kožarić bi bio kipar upravo takve dispozicije svijesti. Drugim riječima, Kožarić pod impulsom nama teško odredivog unutarnjeg naponu u samom procesu rada spontano reagira na neke poticaje koje crpe iz svijeta predmetnosti i te refleksije svog

duha zatim materijalizira u tipu forme široke otvorenosti značenja. Tako Kožarićeve već klasične teme »Torza«, »Stabla« ili »Globusa« ne doživljavamo kao »slike« transponiranog predmeta već kao autonomne projekte duha koji našoj osjetljivosti otvaraju polje neiscrpane semantičke relativnosti: opirući se svakoj jednoznačnosti, Kožarićev oblik nikad ne sadrži ne samo određenu količinu nego ni određen smjer intencionalnosti.

Ovaj u suštini duboko iracionalistički put do forme otkriva se u seriji »Oblika prostora« u još složenijoj dimenziji: kipar sada eliminira čak i kao prvotni impuls svaku predmetnu primisao i obraća se samoj supstancijalnosti p r o s t o r a koji doživljava kao nešto u pravom smislu egzistentno i protežno, kao nešto prisutno, kao nešto što je moguće p o s j e d o v a t i ; ako sam uspio shvatiti ove oblike tako prečišćene taktilnosti, čini mi se da oni sada predstavljaju materijalizirane »otiske« blokova prostora koji duh umjetnikov želi učiniti uhvatljivim i upravo konkretnim. Sasvim je neobična ova Kožarićeva spekulacija i u njoj vidim onu bitnu antiklasičnu osobinu njegove skulpture: tačno je da Kožarić prividno ne napušta masu i ostaje i nadalje privržen obliku kao konstanti svake plastičke tvorbe; no dok je klasična skulptura uvijek polazila od oblika

kao nečeg fizički odredivog i onda ga postavljala u odnose s prostorom, ovaj kipar hoće da krene inverznim putem i od onog nematerijalnog i neopipljivog hoće da ostvari prisustvo i postojanost. I jer izbjegava da gradi plastičko djelo u konvencionalnom smislu riječi, Kožarić u »Oblicima prostora« odriče svojoj skulpturi ne samo svaku predmetnost već i svaku oblikovnu dotjeranost i dovršenost u pogledu finalna stanja forme: njegova masa (ako je taj termin uopće moguće upotrijebiti u ovom kontekstu) postaje sada stvarno nezavršena, ispražnjena i protegljiva, sasvim lišena težine i unutarnjeg gravitacionog jezgra; postoji, dakle, van granica čvrste odredljivosti, kao što je i sâm prostor neuhvatljiv, a ipak tako prisutan i stvaran. I, konačno, u monohromiji krajnje spiritualizirane bjeline površinskog sklopa forme Kožarić nalazi još mogućnost prenošenja taktilnog, senzornog osjeta u čisto natpredmetno stanje duha. Ova skulptura kloni se svake opširnosti fraze i stoga kao da joj je, ne njenom krivnjom, suđeno da u našem vremenu naiđe na tek rijetke istinske odzive; no ipak ona posjeduje jednu bistrinu koja može da nikne samo iz danas tako rijetke čistote stava, i ako se potrudimo da se s njom nađemo u duhovnoj blizini, osjetit ćemo neku tihu i okrepljujuću blagost.